

PŘEDMLUVA

Vznik této publikace byl vyvolán snahou pracovníků Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity o zvýšení kvality studia, zvláště s ohledem na výuku Úvodu do studia historie. Tento předmět patří v systému studia bezpochyby k těm nejnáročnějším. Výuka je dosti teoreticky zaměřena, s poměrně slabou vazbou k historické faktografii v podobě, jak ji znají absolventi běžných středních škol. Jinak řečeno, studenti se tu náhle setkávají s poněkud jinou historií, než jak ji znali ze střední školy, totiž s otázkami na pomezí historie, filosofie, sociologie, dějin umění a dalších věd, s tématy obecně kulturními, pro jejichž znalost a pochopení zatím nebyl studentům dán dostatek času a možností. A pro které jim také chybí praktické zkušenosti samostatného badatele, neboť po studentu prvního ročníku tyto kompetence není možno žádat. Cílem publikace tak bylo otevřít studentům dvířka k seznámení se s otázkami, které si dříve či později klade při své práci každý historik, včetně témat ryze praktických i filosoficko-metodologických, z nichž některá aspirují dokonce na označení meta-vědecké.

Často slyšíme, že v minulosti byli studenti na některá témata Úvodu připraveni poněkud lépe. Jednak proto, že se na mnoha středních školách probírala teorie historické vědy v intencích historického materialismu, hlavně však proto, že se studentů na obor historie hlásilo mnohem méně. Ještě na začátku 90. let šlo o poměrně úzký okruh skutečných nadšenců historického bádání, mnohdy to byli mladí lidé se samostatnou badatelskou zkušeností, což je dnes již vzácným jevem. V současnosti se univerzitní studium stalo masovým a do prvního ročníku studia nezřídka nastupují lidé, kteří z dějepisu ani nesložili maturitní zkoušku nebo dokonce předmět dějepisu na střední škole nestudovali déle než dva roky. Jejich obecná kulturní připravenost je proto jednoduše jiná – a nelze tak snadno říci, zda lepší či horší, než tomu bylo u studentů v minulosti.

Vzniku tohoto textu předcházely diskuse o samotném smyslu takto pojatých skript. Poměrně silně totiž mezi autory zaznívala skepse ohledně životaschopnosti učební pomůcky pojaté jako kniha, podložená obecnou nedůvěrou v budoucnost tohoto média v učebním procesu panující v prostředí mnoha příbuzných společenských věd, zvláště mezi lingvisty. Autorský kolektiv tak byl rozpolcen, našli se v něm optimisté, kteří o významu knihy jako média nepochybovali a v průběhu práce se jen dále utvrzovali ve svém přesvědčení, jejich základním pocitem byla radost, že konečně vzniká text, který v mnohém usnadní život studentům i vyučujícím. A našli se také členové autorského kolektivu, kteří sice sdíleli onu radost ze vzniku potřebného učebního textu, ale v průběhu

práce na textu na vlastní kůži zjistili jisté obtíže s nekompatibilitou knihy s moderní výukou. Jde v podstatě o problém kodifikace informací a vyřčení hodnotících soudů nutně spojený s vydáním knihy označené jako učební text. Témata pojednávána ve skriptech, a ve skriptech pro Úvod do studia historie zvláště, totiž vždy podléhají vývoji, tu dynamičtějšímu, tu méně dynamickému. I v historii, pro mnohé konzervativní vědění, platí Hérakleitovo „*Vše plyne, nic netrvá*“; výklad pojmů, paradigmat, metod atd. podléhá erozi, pochybnostem, kritice a nakonec beznadějně zastarává. Naznačený vývoj patrně čeká i předložená skripta, i když si tuto skepsi autoři odmítali připustit – protože by pak s takto silným vědomím dočasnosti možná vůbec nic nenapsali. Snad již za pár let, snad o něco později zvědavější ze studentů budou zvedat obočí nad použitými formulacemi a definicemi. Doba pro jakoukoliv „kodifikaci“ je navíc krajně nevhodná, svět a s ním také historická věda prochází prudkými změnami, co platilo včera, dnes již neplatí.

Vydání skript s sebou nese ještě druhé riziko. Každý učitel bude asi souhlasit s tím, že se brzy najde student, který u zkoušky suverénně prohlásí: „*Vše, co jste chtěli, aby studenti znali, je přece napsáno ve skriptech, není třeba se učit ani o kousek více.*“ Tento redukcionistický postoj, ze kterého musí být každý učitel hluboce nešťastný a znechucený, je asi bohužel nutnou daní za stanovení znalostního základu, jak byla skripta autorským kolektivem pojata.

Přesto nakonec předkládáme laskavému čtenáři skriptum s nadějí, že jeho přečtení dá zvědavému člověku alespoň základní přehled o problémech, se kterými se setkává a potýká mladý historik na počátku studia a badatelské dráhy. A že se ona zvědavost v člověku projeví přinejmenším tak, že předložené skriptum jako celek nepochopí jako kanonický text, ale jako impuls k samostatnému přemýšlení a rozvíjení v něm obsažených informací.

Text je výsledkem práce početného kolektivu autorů a řady osob, které přispívaly drobnějšími texty, radou a kritickými postřehy. Za dílo nesou odpovědnost kolektivně všichni autoři. Každá z pasáží měla svého garanta, který tyto podněty shromažďoval, vyhodnocoval a řídil debatu. Pro I. díl skript byl garantem kapitol č. 1, 2, 5, 6 Lukáš Fasora; kapitoly č. 3 Martin Wihoda; kapitoly č. 4 Bronislav Chocholáč a Martin Wihoda; kapitol č. 7, 8 Zdeňka Stoklásková, kapitol č. 9, 11 Tomáš Malý, kapitoly č. 10 Tomáš Dvořák a kapitoly č. 12 Bronislav Chocholáč. Velký dík za cenné připomínky ke kapitole č. 11 patří Otakarovi Kirschovi a za výrazný podíl na zpracování kapitoly č. 6 Janě Polákové, Denise Nečasové a Bronislavu Chocholáčovi. Za pečlivé jazykové korektury autoři děkují Marcelu Drahošovi.